

nr 3.38.0

38

indexer

S. 31

(not from) K 31/5 b
Sesese

M.L. Maile.

6/5
1

pp. 1-10.

016

Customs of South Sotho

1/10

1. HO RAHA MORITSOANA.

Mohlankana oa Mosotho ha a ne a se a rata ho nyala o ne a etsa o mong oa Mekhoa e 'meli ena e latelang kapa a e etse kaofela ha eona. Ereka ha a ne a alosa ho fihlela hona moo lenyalang e ne e ee ere ha a fuoa lijo ke Mae a be a li rahela koana li qhalana eba o tsoa a tsamaea a e-ea naheng ka tlala. Ha a sa etse joalo o ne a bulela likhomo e sa le hosasasasa li ee naheng te manamane a tsona 'me mohlantsoe o bana ba lelapa ba hloke lebesa ba je phate.

Ha Mae a se a lemohile hore moshemane o rahile lijo o ne a tsebisa monna oa hae hore moshewane o se a rata ho nyala. Ntatae le eena ketso ea Moshemane ea ho bulela likhomo le Manamane e ne e Mo ruta hore moshemane o rata ho nyala. Joale seo a neng a tsoanela ho se etsa ke ho buisana le mohatsa hae bakeng sa ea ka nyalloang ke mora oa bona. Ha ba ne ba tumellane holima ea itseng ba ne ba batla monna e mong oa habo bona kapa e mong feela eo ba mo tsephang ba mo rome ha habo moroetsana hore a eo ba kopela mohope oa metsi (mosali).

2

2. HA HO KOPUOA MOHOPE OA METSI (MOSALI).

Morumuoa o ne a neoa khomo eo a eang a e khanna e neng e bitsoa molomo oa ramohlankana. Ho rialo ke hore ramoroetsana o ne a ke ke a araba letho ha khomo e joalo e le sieo. Morumuoa ha a fihla ha ramoroetsana o fetela lapeng, o siea khomo lepatlelong. Ha a se a fihlile joalo o hlalosa hore: "Ra-'Nyeo o nthomile mona ho uena hore ke tlo' mo kopela mohope oa metsi 'me molomo o a buang ka oona ke ona (o supa khomo)". Karabo ha eba e le e lumelang e ne e bontsoa ka mafura ao a neng a tlotsoa ka oona. 'Me haeba ramoroetsana a ne a sa lumele e ne eba morumuoa o tla

- khutla -

khutla a sa ka a tlotsoa ka Mafura a joalo.

Ka linako tse ling ramoroetsana o ile a hloloa kapa a tsaba ho neela lengosa la ramohlankana karabo e tletseng eaba o itatola ka hore "ngoana hase oa motho a le mong, o sa ea bolella beng ba ngoana", Hangata ho ile ha etsahala hore bao ba habo ba hane ha ngoana a ka nehoe bao ba mo Kopange le ka mabaka ao ba a tsebang leha ramoroetsana eena a mo siretse kapa a sa a tsebe ho hang.

3

3. Ha ho nyaloa.

Mohla ho uoang lenyalong eba ho tla tsoa banna ba sehlotsoana ba khannang palo e itseng ea likhomo tseo ho ilo nyaloa k tsona. Empa pele re tsoela pele ka likhomo tsena re ka bobela mona hore mehleng ea pele-pele ho ne ho sa nyaloa joaleka ha eitse morao ea ba hoo nyaloa. Pele-pele ho ne ho thoe "monyala ka peli o nyala oa hae" ke hore mohoma o lehang (oa letsoho) o ne o nyala mosali, phoofolo e lietsoeng Mameneng ao mehleng eo liphoofolo li neng li chehuoa ka 'ona le eona e ne e nyala mosali. Joale ha re khutlela tabeng ea rona re re likhomo li ne li khannoa li le palo e itseng. Hara tsona moo ho na le tse peli tse bitsoang tsa Selelekela, e le e tona le e tsehali.

Ha likhomo tsena li atamela motse oa habo Moroetsana e ne eba tsena tse peli li Khethoa ho tse ling li tle li eo fihla pele mane hae. Tsena tse ling li ne li potoa kahohle ke bakhanni hore li ipokelletse, li tsamaee kapele hoo ho seng motho ea ka tsebang ho li bala hantle hore na li kae.

Tsane tse peli tsa Selelekela ha li tsoanetse ho ea kena sakeng ho ne ho e-tla basali ba tsoereng mare le mekouloana Matsohong 'me ba/li otlala hore li se ke tsa ba tsa kena ka

4

sakeng. Bakhanni batsona le bona ba ne ba etsa ka matla ho hlolisa basali bana ba seng ba ntse ba hoeletsa ba re: "Ha lea tlala le mariba" e le ho bolela hore khomo tseo tse tlang li Khannoa ha lia lekana. Letellong li ne li kena ka sakeng 'me banna ba hlaha holima lesaka. Bakhanni ba tsona ba ne ba li supisa ba habo ramoroetsana: "Ena (e tseholi) kea Ma ngoana (ea mokokotlo), ena kea rangoana". Joale ho ne ho fihla tsane tse neng li setse morao 'me li fihla li kenngoa sakeng ho se khathatso. Joale ho qaloa ho thethesa bohali. Ba haleo ramoroetsana ba belaela ba re khomo tsena ha lia lekana, ho bapaloa ka bona. Lengosa la ha ramohlankana (Kahobane ha a ipuile) le matha joalo le ntse le ios litaba ho ba habo ramoroetsana le ise Karabo ha ramohlankana, joalo-joalo. Ho ekelletsa palo ea tsena tse teng eba joalo ho tla baloa maoto, ke hore likhomo tse sieo mona sakeng. Ho tla supua hore ho na le khomo e Cina koana ha 'Nyeo-'Nyeo. Ha ho lumellano eba joale ho tla hlabisoa bohali ho ntsuoe linkho tsa joala ho noe. Ba hlabang khomo ke ba habo moroetsana ho tiisa ka hona hore ba amohetse likhomo tse tlisitsoeng 'me ba lumela ka ngoana bona.

5

4. Kepelo ea Mofu le tse etsuoang teng.

Hang-hang ha ho bonahala hore motho o se a le tseleng e re eba baaki ba hae ba se ba mo Kokomatsa hantle hore e tle e re ha a khaoha a khaoha a lutse ka tsela eo ba tla mo Kenya lebitleng a le eona. Ha mohlomong motho a ne a khaoha ho se motho pela hae ea ka mo hlokomelang joaleka ha ho boletsoe o ne a fumanoa a se a hlamabletse. Mokhoa o ne o le mong oa hore a finahanngoe; e ne e ka khona a khaoloe mesifa ka thipa hore mangole a tle a tsebe ho

Kobeha, lebitla le ne le chekoa mosehlelong oa lesaka 'me mofu a patoa teng bosiu hore bana ba se ke ba bona etsoe ba be ba ntse ba patetsoe hore o hlokahetse, ho thoe o etile. Ha mofu a patiloe Kajeno e ne e re ka meso ea le tla chaba ho hlajoe khomo 'me e re ha mahlaseli a letsatsi a qala ho chabela fatse ebe bana bohle ba ileng lebitleng, bao e mong le e mong a tsoereng Mosoang oa khomo e hlabiloeng ena, o o tsoela ka mathe 'me bohle ba phara lebitla ka oona ka Mantsoe ana: "U re roballe."

Nama ea khomo eo e tsoanetse ho jeoa mohlang oo e be e fele ho se ke ha sala letho.

6
Lebitla lona le ne le e-na le phaposi eo mofu enoa a neng a kenngoa ho eona e ka thoko ho/mosima ona o eang tlasa oo mobu o tseloang ho oona Mofu o ne a kenngoa moo a kokomalitsoe, a apesitsoe kojoana ea hae ea khomo, a tsoarisitsoe lipeo tseo ho neng ho thoe a eo li jala moo a eang teng.

Bohle ba habo mofu ba ne ba mo roalla thapo 'me ba ne ba kutoa moriri ka ho o hlobaka peela. Hape ba ne ba tsoanetse ho fumaneloa 'musa-pelo e leng sehlare seo ka sona ho neng ho thethefatsoa bohloko ba lipelo le ho ba lebatsa mofu oa bona.

7

5. Phekolo ea mobabi.

Ho ne ho beo mabaka a mabeli bakeng sa ho kula ha motho: balimo (bafu) ba halefile kapa o loiloe. Ha ho se ho ile ha lekoa kahohle empa bohloko bo ntse bo tsoela pele e ne eba ho tla etsua tjina: Ho tsoaroa nku e holehua letsatsi lohle e sa fule, e sa noe. Mantsiboea e isoa mane moo mokuli a leng teng, oa e supisoa ho thoe: "Khomoeo re u rapellang ka eona ke ena". Joale ea hlojoa empa e hlajoa ka lemao ho ntse ho lisitsoe hore na e tla ntsa metsi kapa morokolo. Ha e sa li ntse eba batho bana ba se ba talimana ka lifahleho tse tletseng masoabi hobane ba bona hore mobabi a ke ke a phela. Ebang e ba khathalitse Matla kapa e ba Khothalitse ho ee ho nkuoe nyooko ea eona ho noe ho mokuli a hlobolisoe 'me a tseloe 'mele ka nyooko eo a beiloe matsoho holimo ke bahabo ba bile ba ntse ba bua ba re: "Oe Mokoena (kapa kamoo seboko sa hae se leng kateng) u hlahoheloe hle; u tsohe, hosasa re u fumane u kokometse u habola motoho, u e-na le litaba. Ekaba 'Nyeo (mofu ea itseng) eena o tsekang le rona hakakale!" Hangata mobabi o ne a hlahoheloa.

K31 / 5

8.

6. Ho ila.

Lintho li ne li le ngata tse iloang le tse ileloang. Ha motho a hlokaletse ho ne ho iloa ka ho se tsoare mosebetsi. Ha e le morena ea hlokaletseng batho bohle ba hae ba ne ba ila ka matsatsi a ka qetang veke. Mosebetsi e ne e emisoa, ho ke ke ha lengoa, ha kotuloa, ha hlaoloa kapa ha poloa. Ena ke pontso ea lipelo tse hlabiloeng, tse saretsoeng. Empa sefoko le sona se ne se ileloa. Ha sefoko se nele kajeno ho ne ho ke ke ha noa masimong ka le hlahlamang hobane ho ne ho thoe se tla halefa ebe se tla ka bongata le ka tsenyo e fetang ea pele.

Batho ba bacha ba ne ba sa lumelloe ho ja liphieo. Li ne li jeoa ke maqheku le bana ba banyenyane feela.

Konyana kapa namane e fumanoang ka mpeng ho 'm'a eona ha e hlajoa e ne e jeoa ke maqheku le bana feela.

Nama e tsoang metseng e meng banana ba ne ba sa lumelloe ho e ja.

Khubu le eona ha e jeoe, e-ea Khaoloa e lahloe Boko bo jeoa ke leatho ba holileng le bana feela. Ha ho tsoeloe kantle ho ntse ho hotelitsoe lebone.

9.

7. Tlhaho ea ngoana le ho jeso a ha hae.

Ha ho hlahile ngoana oa matsibolo oa ngoanana ntatae o ne a tsebisoa ka mokhoa ona: Mosali o tla a nkile nkho ea metsi 'me o mo phuthumetsa ka oona. Ha a tlola a makala o tsebisoa hore ha hae ho tsoeroe moroetsana.

Ha ngoana oa letsibolo e le moshanyana ntatae o tsebisoa ka ho shapuo a ka thupa nakong a lutseng a iketlile a sa tsebe letho.

Mohlomong ho ee ho tsebisoa ka tsela ena: Haeba ngoana ea hlahileng e le ngoanana ba lilletse mane lapeng ba re: Li, li, li, li, li!! ha lea tlala le mariba. Ha e le moshanyana ba lilletse joalo ba re: Ho hlaba le pele (lerumo).

Mohla bana bana ba lokelang ho ja e ka khona ba jeso ka molao ka mokhoa ona: Ngoanana o batleloa mosali mona motseng ea tsejoang hore o pelo e ntle, o matla mesebetsing 'me o na le mekhoha e metle. Mosali eo o hlafuna nama a e nee ngoana hore a 'ne a e momone. Ha e le moshanyana o batleloa mohale le sehoai sa 'makhonthe 'me le eena o jeso joaleka ngoanana. Mohlomong ho lumelloe banna ba bahale ho tsoela lebesa la khomo e e-so tloleloe 'me le noesoe ngoana. Hona ke hore a tle a tsoane le bona.

S.38. 38

K31 / 5 M.L. Maile.

10.

8. Patlo ea pula.

Ha letsatsi le eme e ne e ka khona banna ba tsoe letsolo
ba bang ba nke lipitse ba li thuele mane mafarung thabeng.

Ha ba se ba bolaile liphoofole tsena ba fihla ba
li phunyetsa ka hara noka metsing 'me ba nyolohe moo ka
pina e kholo e tsoanang le ena:

He, Solane ee

Re batla pula

Re fe pula Solane

Ba ne ba tsamaea ba fothola litlamana tsohle-tsohle.

//.

9. Ho sebeletaa marena.

Marena a Basotho a ne a sebelletsoa masimo a 'ona ka ntle ho tefo. Batho ha ba hlaholisoe kapa ho lemisoa leha e le ho kotulisoa masimo 'ohle a morena empa eo ho thoeng ke tsimo ea lira eona e ba tlamile kahohle-hohle hoo ba sa eeng letsemeng la eona ba lefisoang. Tsimo ena ea lira lijo tsa eona hase tse jeoang malapeng a morena empa ke tse fepang banna ha ba tlile moreneng khotla litabeng esita le meqoqong feela. Mekato ena ea bohobe ke eona ea tsimo eo. Linkho tsena tsa majoala ke tsona tsa tsimo eo. Hape marena a sebelletsoa lithomong tsa 'ona. A roma motho oa 'on ka nako tsohle (bosiu kapa motsehare) 'me a tsamaea ka litsenyehelo tsa hae, ke hore mofaho o o etsetsoa ke mosali oa hae ka lijo tsa hae ebile o palama pere ea hae kapa o tsamaea ka maoto. Ha a na ho nyatsa o tsoanetse ho tsamaea ha e se feela ka mabaka a utloahalang.

Ntoa le eona ke letsema le leholo la morena 'me bohle ba tsoanetse ho e kena ka boitelo bo boholo ba iphepa nakong eohle eo e ntsang e loana ka eona. Marumo ba iteela 'ona, lipere tse palangoang te tsa bona.

12.

10. Ho Kenela.

Mosali ea nyetsoeng ka likhomo ha a lokolohe bohaling ba hae leha a bile a hlokahelletsoe ke monna.

Molao oa likhomo o mo tlama ho lula moo le ho keneloa ke bana ba bo monna oa hae kapa e mong eo e leng oa lesika haeba bana babo monna oa hae ba le sieo.

Bana bao eo ngoanabo monna a ba tsoalang lapeng leo hase ba ntata bona enoa empa ntata bona ke ea shoeleng le bona ba tla hola ba tseba joalo.

Mokeneli enoa kea tsoanatseng ho hlokomela mohlolohali enoa le ho mo sebelletsa hore a tle a se ke a utloa le ho bona bohloko ba bohlolohali. Leha ho le joalo mokeneli o ntse a tsoanetse ho nyala mosali eo e leng oa hae (haeba a e-so nyale).

end s 38